

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 4 juni 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor.

I en den 1 mars 1946 dagtecknad proposition nr 112, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor.

Berörda förslag framgår av härvid fogad *bilaga*.

Beträffande den närmare innebörden av förslaget får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

Föredragande departementschefen har anfört i huvudsak följande:

»I likhet med vad som gäller för andra kreditanstalter har rätten för centralkassorna att in- och upplåna penningar utöver vad som motsvarar vissa såsom särskilt säkra ansedda placeringar ställts i viss relation till kassornas tillgångar i fonder och insatskapital. I sistnämnda avseende har för centralkassorna liksom för sparbankerna såsom maximum för inlåningen fastställts ett belopp motsvarande 12 $\frac{1}{2}$ gånger fonder och insatskapital.

Under de senaste åren har en betydande stegring av centralkassornas in- och utlåning ägt rum, varemot, såsom framgår av jordbrukskreditkassans framställning, det egna kapitalet i allmänhet icke har tillvuxit i förhållandevis samma omfattning. Härav följer, att marginalen mellan den högsta tillåtna och den faktiska inlåningen minskats, och i några fall har till och med gränsen för inlåningsrätten tangerats. I detta läge föreligger uppenbarligen skäl att överväga åtgärder i syfte att åstadkomma ett vidgat underlag för den fortsatta inlåningen.

Den såväl med hänsyn till kasserörelsens stabilitet som från andra synpunkter mest tillfredsställande utvägen att bredda centralkassornas inlåningsunderlag är att förstärka reservfonderna. Det är därför enligt min mening angeläget, att centralkassorna ägna den största uppmärksamhet häråt. Enligt vad jordbrukskreditkassan yttrat torde det dock ej vara möjligt att för närvarande uteslutande lita till en utbyggnad i detta avseende. En annan möj-

lighet är att söka bereda rörelsen ökad kapitaltillgång genom frivilliga insatser i jordbrukskassorna. För att på denna väg skall kunna åstadkommas någon kapitaltillförsel av betydelse är det uppenbarligen nödvändigt att, såsom jordbrukskreditkassan framhållit, möjlighet öppnas att lämna medlemmarna skälig avkastning å det insatskapital de frivilligt tillskjuta. Härför förutsättes, att eftergift göres med avseende å det i 56 § uppställda kravet att minst 75 procent av jordbrukskassas årsvinst skola avsättas till reservfonden. Då man emellertid icke torde kunna bortse från att det i reservfonderna bundna kapitalet är mera stabilt än det frivilliga insatskapitalet och det även av andra skäl måste anses angeläget, att avsättningarna till reservfonderna icke helt upphöra, synes mig utdelning å frivilliga insatser böra få ske först sedan någon del av vinsten, förslagsvis 25 procent, blivit avsatt till reservfonden. I överensstämmelse med den terminologi som i fråga om centralkassornas vinst-disposition begagnats i 27 § synes vad som sålunda kan av jordbrukskassas vinst komma att utdelas till medlemmarna å deras frivilliga insatser böra be-tecknas icke som ränta utan som utdelning.

Den ändring i reglerna om användningen av jordbrukskassas vinst jag sålunda vill tillstyrka torde böra verkställas genom att i 56 § mellan andra och tredje styckena infogas ett nytt stycke med innehåll som nyss angivits. Därav föranledas även ett par mindre ändringar i det nuvarande tredje stycket.

I detta sammanhang synes mig vidare böra beaktas frågan om förbättrande av de jordbruksekonomiska föreningarnas möjligheter att erhålla kredit i centralkassorna genom diskontering av varuväxlar. Av bland annat organisatoriska skäl och med hänsyn till centralkassornas större möjligheter att bedöma de ekonomiska föreningarnas kreditvärdighet ha föreningarna utestängts från möjlighet att erhålla kredit i jordbrukskassorna och i stället hänvisats till centralkassorna. En förenings lånerätt därstädes har begränsats sålunda, att krediten icke får överstiga ett belopp motsvarande fyra gånger föreningens eget kapital, varjämte föreskrivits, att centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar icke får överstiga en tiondel av kassans hela utlåning och att till en och samma förening ej må beviljas lån till högre belopp än som motsvarar en tjugofemtedel av kassans sammanlagda utlåning. Jordbrukskassemedlemmen är däremot för erhållande av kredit inom kasserörelsen hänvisad till vederbörande jordbrukskassa. Denna uppdelning av kreditgivningen har föranlett ovisshet huruvida inom kasserörelsen kunnat diskonteras vissa av jordbruksekonomiska föreningar utställda och av jordbrukare accepterade växlar, ehuru mot desamma ur säkerhetssynpunkt i och för sig icke varit något att invända. Oavsett om acceptanten äger outnyttjad kreditmöjlighet i jordbrukskassa nödgas nämligen föreningen vända sig till annat kreditinstitut än centralkassan för att få växel diskonterad, därest någon av de nyss angivna gränserna för föreningens möjlighet att erhålla kredit skulle överskridas genom diskonteringen.

I betraktande av att acceptanten-jordbrukaren är den i sista hand betalningsskyldige och föreningens förpliktelse reellt närmast är att anse som en

ansvarsförbindelse, kunde ifrågasättas att vid växelns diskontering fästa avseende i huvudsak vid jordbrukarens och endast i mindre mån vid föreningens kreditvärdighet. Emellertid skulle det självfallet vålla centralkassorna avsevärt besvär, om de vid prövning av framställningar om diskontering av varuväxlar regelmässigt skulle träffa sitt avgörande i första hand på grundval av en utredning rörande acceptantens förhållanden, om dennes medlemskap och eventuellt outnyttjade lånerätt i jordbrukskassa. För de fall då växelbeloppet rymmes inom föreningens medgivna kredit synes mig något behov av ett sådant bedömande vid växeldiskonteringen ej heller föreligga.

Däremot torde för det fall, att föreningens lånerätt skulle överskridas genom diskonteringen, möjlighet böra förefinnas att taga hänsyn även till acceptantens krediträtt inom kasserörelsen. Till de i 34 § upptagna reglerna om jordbruksekonomisk förenings möjlighet att erhålla kredit i centralkassa synes mig böra göras ett tillägg av innebörd, att sådan förening utan hinder av eljest gällande begränsningar må kunna erhålla kredit för varuväxel, som dragits av föreningen och accepterats av jordbrukskassemédlem, därest centralkassan — efter inhämtande av upplysningar från jordbrukskassan — finner sådana förhållanden föreligga, att acceptanten skulle i enlighet med de i 59 § meddelade bestämmelserna rörande dennes lånerätt och med hänsyn till omfattningen av honom redan lämnad kredit kunna i jordbrukskassan erhålla lån till belopp som motsvarar växelsumman. Detta innebär att krediten med hänsyn till den däremot svarande tillgång, som acceptantens betalningsskyldighet innefattar, icke behöver inräknas i den föreningens skuldsumma, för vilken fordras täckning i föreningens tillgångar, och ej heller måste falla inom de eljest gällande maximigränserna för centralkassans utlåning till föreningar. Med växel som avser betalning för levererade varor torde böra likställas växel som tillkommit för likvidering av fordran på grund av tjänster, vilka tillhandahållits jordbrukare t. ex. av maskinföreningar.

När centralkassa med tillämpning av den sålunda förordade särskilda regeln medgivit diskontering av växel, bör därigenom acceptantens lånerätt i jordbrukskassan anses ha tagits i anspråk till belopp som motsvarar växelsumman. För att detta skall kunna vederbörligen beaktas av jordbrukskassan torde böra föreskrivas skyldighet för centralkassan att ofördröjligen underrätta jordbrukskassan om diskonteringen. Det torde få förutsättas att i praktiken meddelande kommer att lämnas även när växel blivit inlöst. Med hänsyn till att ifrågavarande kredit redan från början är tidsbegränsad synes det dock ej nödvändigt att föreskriva underrättelseplikt i detta avseende.

Såsom bank- och fondinspektionen i sitt yttrande förutsatt torde det stundom kunna inträffa, att viss kredit då den beviljas kommer att påföras vederbörande förening men att, då ökat kreditbehov därefter inträder för föreningen, fråga uppkommer om beredande av möjlighet för den nya kreditens beviljande genom att, efter de grundsatser som angivits i det föregående, överföra den förut beviljade växelkrediten på acceptanten. Något principiellt hinder häremot synes ej böra föreligga, och frågan om en sådan överflyttning torde böra behandlas i enahanda ordning som en ny diskontering.

Den nu förordade diskonteringsmöjligheten förutsätter en intim samverkan mellan centralkassorna och jordbrukskassorna. Det är sålunda av vikt, att de förra kunna snabbt få behövliga upplysningar för bedömning av diskonteringsfrågan och att de senare erhålla möjlighet att genast beakta den belastning som diskonteringen bör föranleda å acceptantens konto.

De båda sålunda föreslagna författningsändringarna torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.»

Utskottet.

På grund av jordbrukskasserörelsens starka utveckling under de senare åren har kasserörelsen funnit sig föranlåten att framställa krav på ändring av de så nyligen som år 1942 tillkomna författningsbestämmelser, som reglera dess verksamhet. Bland annat med hänsyn till den pågående utredningen om kreditväsendets omorganisation ha i propositionen endast upptagits två hithörande frågor, nämligen dels om ökning av centralkassornas jordbrukskredit inlåningsunderlag genom förstärkning av jordbrukskassornas insatskapital och dels om förbättrande av de jordbruksekonomiska föreningarnas möjligheter att erhålla kredit i centralkassorna genom diskontering av varuväxlar.

Förslaget om ökning av inlåningsunderlaget förutsätter, att medlemmarna kunna beredas skäligen avkastning å det av dem frivilligt tillskjutna insatskapitalet, och detsamma genomförande föranleder därför ändring av de i 56 § jordbrukskasseförordningen intagna reglerna för användning av jordbrukskassas årsvinst. I sådant avseende föreslås i propositionen att, sedan minst 25 procent av årsvinsten avsatts till reservfonden, utdelning å frivilliga insatser må kunna ske utan hinder av det i paragrafen uppställda kravet att minst 75 procent av vinsten skall avsättas till reservfonden.

Såsom i propositionen framhålles, skulle en ökning av inlåningsunderlaget genom en förstärkning av reservfonden med hänsyn till dennas större stabilitet ha inneburit en mera tillfredsställande anordning än som ernås genom en ökning av insatskapitalet. Avsättningarna till reservfonden kunna emellertid icke förväntas bliva tillräckligt stora under den närmaste framtiden för att skapa underlag för den ökade inlåning, som erfordras för rörelsens fortsatta utveckling. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, oaktat detsamma innebär en eftergift i kravet på vinstens fondering.

De jordbruksekonomiska föreningarnas möjligheter att erhålla kredit hos centralkassorna äro på olika sätt begränsade genom föreskrifter i 34 § jordbrukskasseförordningen (se s. 6). Ovisshet har rått, huruvida av dylik förening utställd och av jordbrukare accepterad växel, som avser betalning av varor eller tjänster, må kunna diskonteras av föreningen hos centralkassa, därest någon av gränserna för föreningens kreditmöjligheter skulle överskridas genom diskonteringen. Enligt propositionen bör i dylika fall hinder ej möta för diskonteringen, under förutsättning att acceptanten skulle hos den jordbrukskassa han tillhör kunna erhålla lån till belopp motsvarande växelskulden. Kredit av sådant slag skulle sålunda icke komma att få någon inverkan vid tillämpningen av reglerna om begränsning av en före-

nings lånerätt hos centralkassan men skulle däremot inräknas vid beräkning av acceptantens lånerätt i jordbrukskassan. Centralkassan skulle vara skyldig att ofördröjligen underrätta jordbrukskassan om diskonteringen. Föreskrifter i ämnet föreslås skola meddelas i ett tillägg till 34 §.

Det i propositionen framlagda förslaget synes utskottet utgöra en godtagbar lösning av den svävande frågan om de jordbruksekonomiska föreningarnas diskontering av sådana växlar, som här avses. Såsom bank- och fondinspektionen framhållit, kan visserligen den föreslagna diskonteringsrätten sägas innebära en dispens från de i 34 § angivna begränsningsreglerna och därmed även en utvidgning av de ekonomiska föreningarnas lånemöjligheter inom jordbrukskasserörelsen. Det bör emellertid beaktas, att det i sådana fall, som här åsyftas, rör sig om växlar å jämförelsevis låga belopp. Då härtill kommer, att den åsyftade växeldiskonteringen ju i sista hand kommer de enskilda jordbrukarna till godo, bör den också anses utgöra en kreditgivning, som det tillkommer jordbrukskasserörelsen att tillgodose. Utskottet utgår vidare från att författningsändringen icke av jordbrukskasserörelsen utnyttjas för beviljande av större krediter av affärsbetonad art till jordbruksekonomiska föreningar med därav följande intrång på ett verksamhetsområde, som bland andra Aktiebolaget Jordbrukarbanken specialiserat sig på. Med avseende å dylika krediter böra alltjämt iakttagas de av utskottet år 1942 gjorda uttalandena om nödvändigheten av försiktighet från kasserörelsens sida vid utlåning till större ekonomiska föreningar. Med hänsyn till det nu sagda finner utskottet sig kunna tillstyrka den ifrågasatta utvidgningen av föreningarnas lånerätt.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 4 juni 1946.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Åkerberg, Friggeråker, Leander. Edin*, Andersson i Tidaholm, Ljungdahl, Persson i Älvdalsåsen och Petersson i Karlskrona;

från andra kammaren: herrar Svedman, Paulsen, von Seth*, Nilsson i Landskrona, Svensson i Alingsås, Stjärne, Nilson i Spånstad och Gavelin.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Förslag
till
förordning
angående ändrad lydelse av 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni
1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor.

Härigenom förordnas, att 34 och 56 §§ förordningen den 5 juni 1942 om jordbrukets kreditkassor skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

34 §.

Till centralkassa ansluten jordbruksekonomisk förening må kunna erhålla kredit till belopp, som av centralkassans styrelse prövas lämpligt, med iakttagande av att krediten icke må uppgå till högre belopp än fyra gånger så stor del av föreningens tillgångar utöver skulderna, som motsvarar föreningens insatskapital jämte egna fonder av sådan beskaffenhet, att de icke kunna anlitas utan därom för varje gång å föreningsammansträde fattat beslut. Vid beräkning av den högsta kredit, som sålunda må beviljas jordbruksekonomisk förening, skall iakttagas, att såsom insatskapital må räknas jämväl tecknad men ej gulden insats i föreningen, därest tecknaren lämnat skriftlig förbindelse å beloppet samt för insatsens inbetalande i föreningens stadgar eller eljest fastställt en plan, som godkänts av centralkassans styrelse. Dylig insats må dock ej medräknas till högre belopp än som kan antagas bliva guldets inom fem år efter medlems inträde i föreningen. Såsom tillgång av beskaffenhet att utgöra underlag för kredit må icke räknas andelar, vilka föreningen förvärvat i annan ekonomisk förening. Vad här är stadgat med avseende å förenings insatskapital och egna fonder skall äga motsvarande tillämpning beträffande aktiekapital och fonder tillhörande aktiebolag, varom förmäles i 3 § andra stycket.

Centralkassas sammanlagda utlåning till jordbruksekonomiska föreningar må icke överstiga en tiondel av centralkassans sammanlagda utlåning.

Till en och samma förening må lån ej beviljas till högre belopp än som motsvarar en tjugofemtedel av sammanlagda utlåningen från centralkassan.

*Utan hinder av bestämmelserna
här ovan må jordbruksekonomisk
förening kunna i centralkassa erhålla
kredit mot växel, som utställt av för-*

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

eningen och avser betalning för varor eller tjänster, därest växeln är accepterad av medlem i jordbrukskassa och lån till beloppet skulle, i enlighet med bestämmelserna i 59 § denna förordning och med hänsyn till omfattningen av redan lämnad kredit, kunna beviljas medlemmen. Har centralkassa med tillämpning av vad nu sagts medgivit diskontering av växel, skall det belopp, till vilket medlemmen högst kunnat erhålla kredit i jordbrukskassan, anses hava tagits i anspråk till belopp motsvarande växelsumman; och åligger det centralkassan att om diskonteringen ofördrojligen underrätta jordbrukskassan för iakttagande härav.

56 §.

Av jordbrukskassas årsvinst skola, sedan avdrag skett för täckande av möjligen förefintlig brist från föregående år, minst sjuttiofem procent avsättas till reservfond.

Då reservfonden uppgår till ett belopp, motsvarande tjugo procent av jordbrukskassans utlåning vid utgången av senast förflutna räkenskapsåret, ankommer på jordbrukskassan att bestämma, i vad mån den andel av årsvinsten, som skall avsättas till reservfonden, må understiga sjuttiofem procent. Nedgår reservfonden under vad sålunda stadgats, skall avsättning till densamma ånyo vidtaga i minst sådan omfattning, som nyss sagts.

Utan hinder av vad ovan stadgats må, sedan minst tjugofem procent av årsvinsten avsatts till reservfonden, efter beslut å föreningssammanträde av återstoden lämnas utdelning till medlemmarna å sådan del av deras insatser som överstiger deras i 53 § angivna minimiinsatser, dock högst efter en räntesats av fem procent.

Av årsvinsten, i den mån den ej åtgår för avsättning till reservfonden, må efter beslut å föreningssammanträde kunna dels till medlemmarna återgäldas belopp, som under något föregående år å dem uttaxerats till

Av årsvinsten, i den mån den ej erfordras för avsättning till reservfonden enligt vad i första och andra stycket sägs, må ock efter beslut å föreningssammanträde kunna dels till medlemmarna återgäldas belopp, som

Nuvarande lydelse:

täckande av förlust, dels ock lämnas utdelning å deras *insatser*, dock högst efter *en räntesats av fem procent*.

Föreslagen lydelse:

under något föregående år å dem uttaxerats till täckande av förlust, dels ock lämnas utdelning å deras *miniinsatser*, dock högst efter *räntesats som nyss angivits*.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.
